

Ontsnippen en terugbrengen van geleidelijke overgangen Verbinden van land en water

Harde grenzen opgeworpen door de mens

Waar land en water, zee en rivier en rivier en beek elkaar ontmoeten, zien we een grote verscheidenheid aan leefgebieden en overgangszones. Door dammen en dijken zijn er echter veel harde overgangen ontstaan tussen land en water en tussen zoetwater en zoutwater. En natuurlijke ondieptes en variaties in stroming zijn verdwenen. Barrières als spuisluizen, stuwen en gemalen maken het voor vissen moeilijk van het ene water naar het andere water te zwemmen om te paaien. Dit heeft zijn weerslag op de visstand, en daarmee ook op het voedselaanbod van visetende vogels.

Hoe werkt de maatregel?

Veel vis- en vogelsoorten hebben geleidelijke overgangen nodig van zoetwater naar zoutwater, van nat naar droog en van diep naar ondiep. Zo jaagt de volwassen snoek in het open water, maar hij groeit op en paait in ondiepe begroeide oeverzones. Een geleidelijke overgang van zoetwater naar zoutwater waarschuwt zoetwatervissen tijdig dat ze moeten omkeren, om niet in het voor hen dodelijke zoute water terecht te komen. Naast overgangszones, zijn ook verbindingen tussen de wateren nodig, zodat voedsel en sediment uitgewisseld kunnen worden en vissen van het ene naar het andere water kunnen zwemmen. Zalmen worden bijvoorbeeld in de bovenlopen van de rivieren geboren en trekken als jonge vissen naar zee om verder op te groeien. Als ze volwassen zijn, keren ze terug naar hun geboortegrond om daar zelf te paaien.

Verbeteren ecologische waterkwaliteit en natuur

Schoon en gezond water is van levensbelang voor mensen, dieren en planten. Waterstaatkundige ingrepen maakten Nederland veilig en welvend. Dijken, dammen en inpolderingen hebben echter ook een keerzijde. De natuurlijke stroming van het water is veranderd en op veel plekken zijn geleidelijke overgangen van land naar water en van zoetwater naar zoutwater verdwenen. Hierdoor missen planten en dieren geschikt leefgebied en zijn hun migratieroutes geblokkeerd. Ook gebruik door bijvoorbeeld recreatie, scheepvaart en visserij, zorgt voor verstoring van het natuurlijke systeem.

Het Rijk werkt samen met regionale overheden, maatschappelijke organisaties en marktpartijen aan het beschermen en herstellen van een gevarieerde, duurzame en klimaatbestendige leefomgeving. Vanuit verschillende programma's nemen we maatregelen om leefgebieden te herstellen, vissen ruim baan te geven, het voedselaanbod voor vogels te vergroten en het water schoon en gezond te houden. Dit informatieblad beschrijft één van de maatregelen die we nemen om de ecologische waterkwaliteit en natuur in de grote wateren te verbeteren.

Hersteld leefgebied in de Biesbosch, Werkendam, Mediatheek Rijksoverheid-Tineke Dijkstra

Hoe passen we de maatregel toe?

Door aanpassing van dijken en oevers kunnen gevarieerde leefgebieden ontstaan. Oevers bij beekmondingen in de rivier en langs de randen van de IJsselmeer- en Markermeerkust krijgen een geleidelijke overgang tussen water en land en meer afwisseling in waterdiepte. Langs de Waddenzee en de Eems-Dollard ontwikkelen we kwelders. Deze kwelders vormen geleidelijke overgangen tussen zoet- en zoutwater en tussen land en water.

Waar mogelijk en zinvol verbinden we wateren met elkaar. Bijvoorbeeld door de aanleg van een doorstroombopening, inlaat of stuw in bestaande constructies of dijken. Op andere plekken creëren we dit soort verbindingen periodiek, door geregeld sluisdeuren te openen. Zo zetten we periodiek de Haringvlietsluizen op een kier om trekvisseren door te laten.

Wat levert de maatregel op?

Het herstel van overgangszones en het maken van verbindingen, zorgt voor een stabiel ecosysteem waar vissen kunnen paaien, hun broed kan opgroeien en waar meer voedsel beschikbaar is voor vissen en vogels. De Nederlandse grote wateren worden zo weer een plek waar vogels en vissen op hun trek kunnen 'opvetten', overwinteren of juist hun broed grootbrengen en waar soorten die niet trekken hun hele levenscyclus kunnen volbrengen. Er ontstaat een krachtig en robuust ecosysteem. Dat is weer belangrijk voor de regionale economie, zoals recreatie, toerisme en visserij.

Toekomstbestendig, klimaatrobust en duurzaam

We streven naar een veilig en welvarend Nederland. Daarom draaien we de grootschalige waterstaatkundige ingrepen van vroeger niet terug. Wel willen we de 'voetafdruk' van waterbeheer, gebruik en waterveiligheid verkleinen. Alle maatregelen worden toekomstbestendig en klimaatrobust ontworpen: ze houden rekening met zeespiegelstijging, extreme rivierafvoeren, droogte en opwarmend water. Zo kunnen we ervoor zorgen dat planten en dieren ook dan plek hebben om te leven en zich voort te planten. Dat draagt bij aan het behoud van de biodiversiteit in ons land, ook in de toekomst. Bij het uitvoeren van maatregelen streven we ernaar bewust om te gaan met materieel en grondstoffen. Waar mogelijk werken we energieneutraal en volgens de principes van de Circulaire Economie.

Meerdere programma's voor betere ecologische waterkwaliteit en natuur

Het Rijk verbetert de ecologische waterkwaliteit en natuur van de grote rivieren, meren, kustwateren en Noordzee vanuit meerdere programma's, waaronder Natura 2000, Kaderrichtlijn Water en de Programmatische Aanpak Grote Wateren. Omdat water en natuur zich niets van landsgrenzen aantrekken, zijn internationale afspraken gemaakt in de Europese Kaderrichtlijn Water en Natura 2000. Deze afspraken gaan over de kwaliteit van het water en het beschermen en het herstellen van leefgebieden van plant- en diersoorten die hier van nature voorkomen. Het nationale programma Programmatische Aanpak Grote Wateren is een aanvulling op de Nederlandse implementatie van de Europese richtlijnen. Om de grote wateren toekomstbestendig te maken, nemen we in dit programma tot 2050 maatregelen die gericht zijn op de aanleg en de verbinding van leefgebieden. En op het terugbrengen van de natuurlijke dynamiek van het water en de ecologische processen die daarbij horen.

Visseneieren waarin de ontwikkeling van jonge visjes is te zien.
Mediatheek Rijksoverheid-John van Schie